

Then
Högborna Munnan
Lilse Eriks Dotter

af
Risberga Klöster,

Till the
I hennes lefwerne sig tildragne
Lycks och Olycks Händelser,
Under sångwis författade Rim, wid påß för
342 Åhr sedan beskriwne

af
Bisop Nils then Helige i Linköping,
Swilka Rim A. C. 1520 blifwit afskrifne

af
LAURENTIUS ANDREÆ

En Fransiskaner Munk;

Men nu

Igenfunne och til then Swenska Konunga och
Kyrcio Historiens uplysning,

Med bifogada Anmärkningar

Utgifne

af

JOHAN GÖSTAF HALLMAN

Göstafson.

STOCKHOLM, tryckt hos Peter Jör. Nyström Åhr 1732.

Kongl. May:ts

Och

Sweriges Rikes

Högtbetrodde Råd och Råd, Præsident
i Kongl. Cancelliet, Åbo Accademiæ Cancellor,
samt Præsides Illustris uti Kongl. Swenska
Wetenskaps Societeten,

Then Högwälsborne Herren

Herr ARVID
HORN

Grefwe, Friherre och Herre,

Så och

The öfriga Höga och Förmåna
Kongl. Swenska Wetenskaps Societetens
Ledamöter.

Hörnyr var på gamall, hann hafpi um sig
mikla byrð, hann var kallapur Vittrastur
Mapur i Swia weldi, skref fordom Snor-
re i Helge Kong Olafs Saga om Torgny Ei-
enda Lagmannen. At then áhrkánssamma efterwerlden
långt in på tidsens senaste afton med thylift Eoford bekrö-
ner Eders Hög=Gresslig Excellences Mann, álskadt i alla
redeligas Hjertan, kan ju flarlíga slutas af så ogeimen wård
och försichtig nit om wårt Fäderneslands sálhet, icke alle-
nast tå thet stálbrynna Swárdet sólades i blod, utan ock
sedan thet blifwit omwefwat med fridsens palmer: Och som
bland witra idrotter och adeliga slögder bokeliga Konster
warit Eders Hög=Gressl. Excellence nármast om hjertat,
ty kunna alla ópenhjertada och redeliga Sweriges barn til-
skrifwa Eders Hög=Gressl. Excellences nit om bokeliga kon-
sters tilwárt, hwad fordom then namnkunniga Richleu áhr-
kände uti then wíðfrágða Barclaji Argenide, hwat om Bu-
gnotii ord in vita Barclaji áro beánta: *Ad immortalitatem Barclaji una sufficiet illius Argenis, quam Richleus avi nostri miraculum assiduus, ut ajunt, versabat manibus, habebatq; quasi preceptricem ac directricem illius regiminis, quo deinceps Galliam venerabilem juxta terribilemque gentibus ceteris fecit.* Kongl. Swenska Wetens-
kaps Societeten, som áger uti Eders Hög=Gressl. Excellence
icke allenast sin wárdande Fórman, utan ock Högwísa in-
ráttare, ár til hwad man hár anförer et nog gállande witne.
X 2 Utan

Åtänkan här af upmuntrat mig, at under Eders Hög-Bref.
Excellences namn låta thetta lilla arbetet i dagsliuset fram-
 komma; äfwen och the öfriga Hög- och Förnåma Ledamö-
 terne af Kongl. Swenska Wettenstaps Societeten thet sam-
 ma tilågna; hållt som theruti förekomma åtskilliga märk-
 wärdigheter, som lända til Swenska Konunga och Rerctio
 Historiens märkliga uplysning. At Kongl. Societeten mis-
 na enfaldiga arbeten til Fäderneslandets tjenst, för thetta
 igenom Trycket utgångna, bewärdigat *in actis* utförligen
recitera, äfwen och behagat andra mina *observationer*
 införa, gifwer mig anledning at wara wiß, thet min Hög-
 borna Kloster-Nunna i sin uhrigamla Kloster-Dräkt warde
 ansedd och emottagen med milda ögon; i diupaste åhrkiän-
 slo af all hög Nåd. samt priswärd ynnest och benågenhet
 förblifwer

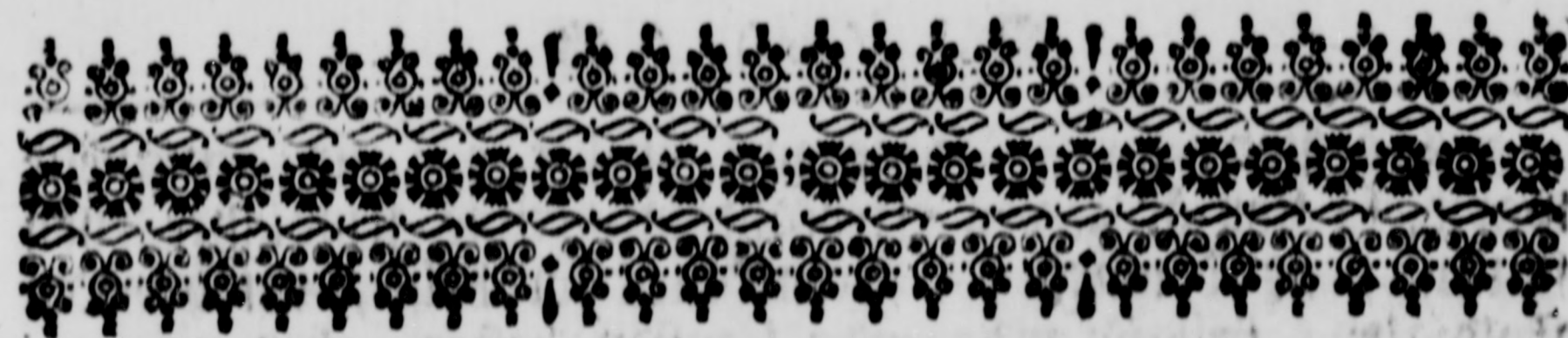
Eders Hög-Bref. *Excellences*

Samt

Höge och Förnåme Kongl. Swenska Wettenstaps
Societetens
 Ledamöters

Underdån- ödmjukaste och aldra-
 skyldigste Tjenare

Joh. Göstaf Hallman.



Benågne Läsare.

Sörhet om sit namns åhräftiga åminnelse
 efter döden, är et the ädelmodigas berömmwårda
 sinnelag, och kan af et dygdigt Hierta wäl ågas
 utan smitto af en förddimelig åhregirughet. Nam-
 nets wårda Loford är ju thet enda, som gide en
 dödd dygdig menniska til en på nytt lefwande *Phoenix*, thet
 förutan wet jag ingen ting i werlden, som åtskijer then
 dygdiga och odygdiga, sedan the bägge passerat linien emellan tiden och Ewigheten.

För the mäktigas åminnelse i werlden hafwa många
 tusende ringare menniskior måst blifwa slafwar och trålar;
 til bewis ther på, är alt nog, at nämna the *Egyptiske O-*
beliscer och *Pyramides*. På the dygdigas Åhrestoder är
 allenast använd egen möda och swett; och äro dock fastas-
 re än the förre:

Wishetenes Loford gide wäl *Aristoteles* så odödelig
 som then tordom präktiga Grafwen *Mausoleum Augusti*
 gide *Augustus*.

X 1

Ca

Så stor, som förf. dernas ömhet om sin äminnelse varit, så stor är äfwen efterkommandernas skyldighet, then samma, at förwara för glömskones förödelse, uti hwilken skyldighets fullgjörande enda tjensten består, then wi kunna våra förfäder bewisa och the äfwen af oss begiära. Här har du, min goda Läsare, nyppersta orsaken til utgifwandet af *Episcopi Lincopensis Sancti Nicolai Dicht*, om then forðna Högborna Kloster = Munnan Elisif Eriks = Dotter; håll then gamla Prisoarten intet för så ringa och förachtelig, at tu ju för sielfwa sakens wärdighet förunnar thessa så bladen en liten stund til theras igenomögnande, äger tu the upmärksammas förnålskares ädla gemöte, så lärer tu ther af hafwa tit nöje.

At thenna östgiöta Bispens Rüm nu egentel. i dagsliuset framgifsas, förorsakas af följande omständighet: Uti min ensaldiga *Gradual Disputation* wid *Upsala Academie* gjordes begynnelsen til en utförlig beskrifning öfwer thet Landskapet Neriket, uti *Olavi* och *Laurentii Petri* lefwerens Beskrifning, tryckt år 1726, äfwen ock uti *actis Lit. Svecie Trim. tertio A. 1729* äro widare utfästelser gjorda til bemelte arbetes fullbordan; är ock igenom Guds Nåd ther med så wida hunnit, at man en höj märkwärdiga samlingar förmått åstad komma, under *Titul* af *Nerike thet Nya, Gamla öfwa och underjordiska*. *Titulen* gifwer dig, benägne Läsare, wid handen, huru långt man med thetta ämnet täncker; dock at en widare uplysning gifwa i saken, håller man nödigt at nämna, huru thetta arbetet är fördelt i fem delar: Uti then första: om *Nerikes* werldsliga Regering, handlas om *Nerikes* namn, belä-

belägenhet, wapn, fördelningar, härader, härads *Sigiller*, enskylta Konungar, Jarlar, forðna Lagmän, Landshöfdingar, sednare Lagmän, Härads höfdingar och Lagläsare, samt theras dömmande wid stenar under baran himmel.

Uti then andra delen: som föreställer *Nerikes* *Kyrkio-Historia*, handlas om Hedniska, Båfviska och Evangeliska Religion, samt Kyrckior, Präster, Klöster, Capell och Offertiallor uti *Neriket*.

Uti then tredje delen: om Städer och Slätt etc. föreställes öf *Dhrebro Stad*, *Åfersunds Stad*, *Sigarsd Kongsgård*, samt andra nu ödelagda Städer, Befästningar och Kongshus.

Uti then fjerde delen: om folket, thes seder och minningsmärken: handlas om *Nerikes* boernes beskaffenhet, seder, handtering, hushållning, tungemål, frigsfolck, boställen, allmänne wägar, Bostgårdar, Bidsigifwaregårdar, Ridderliga och Adeliga släkter, Säterier, lärde Män födda i *Nerike*, gamla Bergbuar, Jättegrafwar, Uttebackar, Runstenar och märkwärdiga fynden.

Uti then femte delen: om then emot *Nerike* frifästiga naturen öfwer och under jorden, handlas om the i *Nerike* befintlige Foglar och Diur, Trä, Blomster, Orter, Jordfructer, Skogar, Klintar, Slätter, Måsar, Åsar, Sidar, Floder, Strömar, Hålsobrunnar, Kiällor, Malm och Bergarter, Dölda Swafwelbruk, samt the andra Bergsbruket; hwar wid samte en noga uträkning öfwer So-

Solens up- och nedergång wid Örebro horizont, en Beskrifvelse och Förklaring bifogas öfver åtskilliga sällsynta Natursens märkvärdigheter, som i Nerike finnas och förekomma. Si thetta är hwad Nerikes beskrifningen hafwer at anföra; Till the Lärda och upmärksamma, som idka och älska Fäderneslandets Historia och wärda Minne, drister jag mig framkomma med theнна begiäran, the gunstigast behagade lemna mig del af the stycker, som i theнна sättheras märkeliga samlingar them påminna. Med sit wärda Loford Rola theras namn thesfordre nämnas i thetta ensaldiga arbete, som ock är thet både minsta och måsta them emot theras oförtrutenhet kan bewisas. Sluteligen, min bönägne Läsare, beder jag, emedan thet wäntes på Nerikes Beskrifningen, tu gunstigt behagade emottaga och uttyda theнна

Högborna Kloster-Nunnan.

I Öst-



Ostgiötha bodde en Herre swa bold,
Herr Erik han sig mände kalla,
Många bnar och godz han ägde i wäld,
Som honom med wänta tilfälla,
Herr Christ radi fyr oss allom.

^{2.}
Han ägdi ena Dotter Stolts Elisif hon hiet,
Swa milliga fromman och fager,
Den myrdlika Herr Bengt uthi warnemo
Han spädde henne sorglika dagar;
Herr Christ. 2c.

^{3.}
Herr Erik han sala sin gångare grä
Han mände sig at Rissbärgha fara,
Stolt Elisif war då på sitt siunde år,
Hon skulle där til döddaga wara,
Herr Christ. 2c.

^{4.}
Wår heliga Fru Carln war då förder dith,
Till Jomfru Maria och hennes Sons ähra,
Nåhr hon den sagra Elisif fick si,
Hon hölt henne så hiärtliga låra,
Herr Christ. 2c.

A 2

5. Sina

5.

Den heliga Fru Carin och Stoltz Elisif
De lefde i swa gudlika gamman,
Aldrig man såg så fagra wif
Så kärlika lefwa tillsammans,
Herre Christ ic.

6.

Sina lefeshstrar de en stötte om förwist,
Som barnalekar dem wille lära,
Men wår Jomfru Maria och nådigha Herre Christ,
I måhan de stitlika ära,
Herre Christ ic.

7.

Den helige Moder i Klostret war
Det wittnissmål om dem sade,
Att den heligha Klosterrätt i alla sina dar
De aldrig öfwerträde hade,
Herre Christ ic.

8.

Deth led så fram i många år,
Fru Carin Herr Eghard stic,
Elisif blef i Klostret qwar
Som tidast i Ottesåna gic.
Herre Christ ic.

9.

Deth war på den Helige likamdag
Hon skulle til måhan gå,
Den Tyske Konung Albrect kom ridandes i mal
Stoltz Elisif han stada får:
Herre Christ ic.

10. Den

10.

Den lange Bernhard en tysser man
War med i Konungens följia,
Til stoltz Elisif den lusta han fan
För Konung Albrect han en wille döla,
Herre Christ ic.

11.

Konung Albrect och Bernhard de rida så fort
Ullt öfwer den mörka fog,
När som de komma til ladhåra port
Deras hierta det lette och log,
Herre Christ ic.

12.

I rike Herr Erik i sitten i roo,
Kong Albrect til honom sade,
En alla de Herrar i rikena boo,
Wi lärare ingen hade.
Herre Christ ic.

13.

Wid Nisbårgha Klostet wi woro i gahr
Stoltz Elisif Ehr dotter wi sågo,
Herr Bernhards begähr til eder nu står,
Om han henne kunde få dgha;
Herre Christ ic.

14.

Id Herr Erik Kong Albrect förstän,
Han buga sig för honom deth måsta,
Hwadän kommer mig fyre så brott,
Att Kong Albrect will Östgötha gästa.
Herre Christ ic.

U 3

15. Al-

15.

Alldrig kan Herr Bernhard Stolh Elisif fa
På denna här werldenes öd,
Deth löffte hon gordt gåhr hon alldrig ifra
I klösteret måste hon dödd,
Herre Christ ic.

16.

Hon är och födder i werldena fram
Af adlasti stamma och rot,
Om hon Herr Bernhard skulle taga til man,
Deth woro wår ordning emot;
Herre Christ ic.

17.

Hennes Moder den rika Fru Anna
Af Norrke Gylleroten är,
Och jag des Fader så sanna
Min härkomst af Jarlarna här,
Herre Christ ic.

18.

Det war den tyfka Kong Albrect
Swa wreder blef han til modz;
Och jag skal förgöra all din släkt
Och bortaga alla dina godz,
Herre Christ ic.

19.

Kong Albrect stiger uppå sin häst,
Hans sadel och sporar woro ny;
Om morgonen förn de måfkan låst
Han framkom til Risbergha by,
Herre Christ ic.

20. Kong

20.

Kung Albrect och Bernhard den lange man
Sa gudelikan sig skälte,
Så mången uthi klösteret försan
Sin förbön för dem fälte,
Herre Christ ic.

21.

Men när som måfkan war siungen til slut,
Och bönen hon hade en anda,
Då Elisif träder uhr fyrctian uth,
Herr Bernhard åt henne sig wände.
Herre Christ ic.

22.

Så satte han henne på gångaren grå,
Som sadlad och sölspänder står,
Och reser så hastigt det klöster ifrå,
Fast hon fäller så mången tår.
Herre Christ ic.

23.

Stolh Elisif fick så bedröfikan werld,
Hon blifwer så sorglik i hogen,
Nade Gud den arima Kung Albrets stål
Han fölgde och med öfwer stogen,
Herre Christ ic.

24.

De färdas så fram i fullo godt mat,
Til Kumblabo klöster de rida,
De budo Herr Hugo i klösteret war,
Han wille dem tillsammans wia.
Herre Christ ic.

25. Den

25.

Den Gudlika man han swara swa brott :
 Beware mig Gud för dätta,
 Stolt Elisif deth helighe löfte ingätt
 Deth lærer hon aldrig oförrätta.
 Herre Christ ic.

26.

Kong Albrect frå Kumbabo kom
 Ja wände sa han hwad deth kostar,
 Den helighe Fader, som sitter i Rom
 Stolt Elisif Herr Bernhard gifwa måste.
 Herre Christ ic.

27.

Til Urban den sinnde VII. han ydmjelika bref,
 Han nådelika wille tilstadio,
 Uti ett efterlatilse bref
 Herr Bernhard Stolt Elisif äga,
 Herre Christ ic.

28.

Hastigt kom bod för Kung Albrect
 Att feigd kom på Swea land,
 Deth walte den adli Stolt Elisif slätt,
 Som upsagt sitt trohet band.
 Herre Christ ic.

29.

Kung Albrect swa wredlika swor:
 Han skulle hennes fränder betala,
 Swa sharlika han til Galleping for,
 Ut föra krig mot dem alla
 Herre Christ ic.

30. Den

30.

Den rika Drottning Margareta hon swara swa snart,
 Hon wille dem alla förswara
 Och alla hans tyfkar wille hon dräpa fart
 Och Drottning öfwer Sverige wara
 Herre Christ ic.

31.

Nade Gud dem alla som orsaken war
 Att Sverige kom i den wanda,
 Swa nog blod de utgitt har
 Förrn landet kom Drottning Margareta tilhanda
 Herre Christ ic.

32.

Den lange Bernhard qwar i Stockholm bles,
 Att där förbida och wänta,
 Den helighe Urbans tillatilse bref,
 Där på han stielika trängta.
 Herre Christ ic.

33.

Men när han fick deth sorglika bod,
 Att Kung Albrect måtte fangen wara,
 Swa sharlika han fatte deth rad
 Och gaf sig i Hättebrödra stara,
 Herre Christ ic.

34.

Men måste sen ifra Stockholm fly,
 Stolt Elisif han med sig tog,
 Han gaf sig på en fluta av,
 Och pfwir deth salta hafwit drog.
 Herre Christ ic.

B

35. Berns

35.
Bernhard han seglar i bålhorn blå
Hans segel de stodo swa spånde,
Stolt Elisif faller swa mången tår
Allt yfswir sitt stora ålände.
Herre Christ ic.

36.
Den Bernhard later sit strångliga hōra,
Han henne til = swa swäre = talar
Menar du sag skal kona din åra,
Allt fyr dina många tårar.
Herre Christ ic.

37.
Han tog henne uti sin famn,
Han hafdi swa ondskan willa,
Hon ropar til Gud Fader och then Helige And
Han wille henne från honom vilja,
Herre Christ ic.

38.
Hastelut upptom swa blåsande wårer
Och skutan hon brakas all sundar,
Den lange Bernhards syndighe skål
Til halsfvetis hamna den stunden.
Herre Christ ic.

39.
Swa underliga Stolt En allena som til land,
Deth war alt wid Götlandsdö,
Hon tacka swa ydmunkeliga Gud och Helige And,
Som frälste henne af den nöd.
Herre Christ ic.

40.
En Fiskare som stod och laaa sin noth
Han bar henne i sin öka,
Och förde henne til Wisby Klostet fort,
Att henne torla och stöta,
Herre Christ ic.

41.
Biskop Nils i Linköping war der hos
Han blef swa swära försträckt,
Bedröfwad han såg den sagra Ros,
I den helighe Klostetdräckt,
Herre Christ ic.

42.
Fyr honom hon talar all sin nöd,
Och all sin olycka flagar,
Hon hade hellre welat warit dö,
Än hafst swa oroliga dagar,
Herre Christ ic.

43.
Biskop Nils hon swa kärliga bad,
Han wille henne til Risberghe föra,
Ty der wil jag med Gud, helighe nad,
Mitt löfte til fullo göra,
Herre Christ ic.

44.
Til Klostret som hon hade begärt,
Han da henne warliga förde,
Om sitt bröst och hufvud swart
Man henne flaga hörde,
Herre Christ ic.

45.

När som de komma til Risbergha by,
Hon sade swa siut som hon war siud
Här har jag lofwat att jag skal dö,
Deth sker innan twänne daer.

Herre Christ ic.

46.

Biskop Nils han stod och lydde där på,
Han såg hennes bleka by,
Gud du ydmykeliga tacka må
Du framkom til Risbergha by.

Herre Christ ic.

48.

Hon bars swa in i Klostret där
Swa litet hon wända sin möda,
Här har jag skal lemnas mitt sihl,
Swa far hon i himmelens öde.

Herre Christ ic.

49.

Deth war då morgonrödan röd,
Sig wiste swa arda sig tiden,
Til den fagra Elfs öde
Deth mande swa malleka strida,

Herre Christ ic.

50.

Deth wil jag säga försann,
Twi dagar förslidne wro,
Sen hennes sihl nu hos Jesum Christ,
In i Risbergha Klostet wi bore.

Herre Christ ic.

51. Deth

51.

Deth wil jag säga försann,
Deth alt mitt hierta rörde,
Jag Biskop Nils är samme Man,
Som detta skref och hörde.

Herre Christ radi fyr oss allom.

Anno Dni nostri Jesu Christi MDXX ego Laurentius Andreas
ord. Frat. S. Francisci hoc apographum scripsi. quod de pulcerrima
& castissima Elisabetha virg. Risb. ornatissime composuit S. Nicola-
us Epil. Lincopensis, Patronus noster in coelis optimus orat pro no-
bis infelicissimis his temporibus, quibus gloria & honos omnibus
Sanctis impie absumitur.

Anmärkningur wid Wisan, som Sanctus
Nicolaus Episcopus Lincopensis sammanstrif-
wit om then adliga Nunnan Eliss Eriks Dot-
ter från Risberga Klostet.

Wis Stalderna warit the första werldliga wisa Man, icke allenast
hos Greker, Rommare och andra folck i werlden, utan och hos
the gamle yfwiirborna, lara oss tydeligen wåra gamla Sagor,
hwiilka mångstädes beropa sig på hädligoda Skaller, liodasmiider,
Dragar, Dragmän, Harpare, Barder, Barbagamadur; under
hwiilka namn förstås de, som wetat strifwa om stora saker, såsom werl-
denes stapelse, siälenes ödelighet, Gudarnas ähra, dygd, Wishet,
och tappre Hieltars berömmeliga bedriffter; och thet icke allenast på
ett sätt och ensaldigt sätt; utan och med behageliga ord och wälljudande
de stäfweller, them the wackeret wetat lampa stundom strängare och håre
dare, stundom lenare och luffigare alt efter sakens innehåld, såsom en
harpoklare efter the närwarandes bestaffenhet och sinne förstår sin hars
på ställa och handtera. Theras Staldkonsts efterdommen arte sig för
oss uti olika bilder; stundom uti en slät strifwoart, såsom hendelserna
sig tilldragit; stundom under diupfinniga gåter; stundom uti behage-
liga

liga liknelser ; stundom och under andra tingens nöjsamma förbytelse ; men ehuru thet är hafwer likväl ingen ringa ändring Skaldekonsten i Norden öfvergått, så at om en wid gamla Skalders werkar öwahn, skulle them med vår tids Skaldekonst jämföra, torde han the förre emot the senare lika statta, som the gemena och mörka blyet emot the fina och klara Selsweret ; men i så bestaffat mål måste man wid gamla qwaden föreställa sig gamla tider. Swad staswelsernas likhet wid slutet på raderna eller the så kallade rimslutningar widkommer, hafwa the i forna dagar blifwit hållne både hos Skyter, Greker och Romare för söga annat än illa liudande fehl : Swadan man skal finna hwarstän the Grekers Homerus och Hesiodus ; the Latiners Ovidius och Virgilius ; the gamla yfirbornas Starkotter, Tiobolser, Torbidorn Hornfloswe, Einwinder Skaldaspiller med flere them welat bruka, ey heller wara brukade förän then Kommersta församlingen sin långa måssa, at behagelig göra, them nödgades införa. Swar til the til äfventyrs någon anledning sig tagit af Judarnas Ebreiska poesie, om hwilken Budæus uti sin hist. Eccl. 296 således skrifwer : Licet nonnulli ex Judeis hodiernam poesin ebream rhythmicometricam, ab ultimis temporibus arcesant, alii tamen eam recentiore esse & ab Arabibus ad Judeos propagatam, fatentur ut R. Isaac Abarbanel ad ex: xv. primo nonnulli, hunc morem versus ὁμοιοτέλευτους faciendi dignitati & gravitati lingvæ ebrææ parum convenientem censent, ut Auctor libri Cosri, part: II. num: LXXIII LXXIV. Hæc omnia autem si paulo accuratius consideremus, facile deprehendemus, de poesi veteri hebreorum nihil aliud dici posse, quam eam tum in stili sublimitate, tum in vocum ad musicam qvadam accomodatione constituisse. Sane in Psalmis aliisq; canticis stilum sublimiorem aut saltem diversum ab eo esse qvi in libris historicis deprehenditur, ipsa inspectio qvemlibet contere potest. Uti Brev. Ups. Strengn. Arosiensis finner man sådana latinska rim til stor öfverflödighet, hwilka Einar Skulas Son först, och efter honom årskillige andra, begynte i sina swänska werker efterfölja. Hwillet sätt at skrifa, emedan thet ey obehageligt är, hafwer sådant allmänt blifwit antagit här i Norden, så väl som i andra Europeiska riken, såsom Tyssland, Frankrike, Spanien, England

land och flera. I the gamla våra Skalders werkar hafwer man märckt, at the hafte något afseende på några ord; begynnelse i sina werkar, som i synnerhet the första och sidsta ordet i raden, så at antingen hafwer thet första i twenne på hwar andra följande rader, begynn med en lika bokstaf, såsom these Sigwaters, begynnas på T.

**Tolf fra et tetna Elfwa
Tallast wistu bala.**

Eller begynnes sidsta ordet i förre raden med samma bokstaf, som första ordet i den nästföljande, såsom W i thesa Halber Ochristnes werker.

**Drogost witt at wagi
Winda steidur oc gindor.**

Men wid the sielfliudande bokstafwor, bör man acta at then ena i stället för then andra brukas antingen i thet främsta ordet i hwartera raden såsom E och A uti thesa Sigwatur Skalds.

**En þeir er undan runu
Allwadi boender giallda.**

Eller och i thet sidsta ordet i föregående och thet första i följande raden såsom a och o i thesa Hallbor then Ochristnes:

**Hugratur med oleife
Apter stön þiöþ min proptur.**

Om et ord som består af en staswelse står främst i raden hafwa the stundom låtit thet följande ordet begynnas med then wisä bokstafwen, så p i thesa Einar Skula sons.

**Þrutt þarta lit
i þilawit.**

Sådana bokstafwornas likhet hafwa Skalderna intet actat, sedan the ju längre ju konstigare sina werkar efter wisä sång lampa. Man kemnar nu the gamlaste tidens skaldeart och kommer til tider för 400, 300, 200 år sedan och thet under, så många werker man finner af then ålder kunna merendels lampas efter the gamlas sänger the brukat spehla på sina harpor och gigor ; och hafwa the på många gamla artiga dock ensaldiga thoner sammansatt många merkelige wisor om Konung

Ronungar och theas bedriffter, frierier och mera sådant, jag hört samt affstrifne äger åtskillige af thet slaget, såsom: Wisan om Sune och Knut Folkungarna om Torkel Tronneson en gammal Kempe på Island.

Om Axel Torefson, fast then icke är så gammal. Thenna anförda Wisa om Elisif Eriked: sådana wisor gifwa ofta god anledning och underwisning om Ronungawahl, Elekteregister, enwigs lampar, giffsmål, och the ther wid många utståndna beswärligheter. These wisor ligga och förfaras hos många, som them förackta, therföre at the synas them alt för släta.

Johan Buræus hafwer uti sina wisor emot danska Doctor Wormius brukat samma werkslag, som Biskop Nils i wisan om Elisif. Och hafwer thenna Linköpingz Bispnen intet så sällan öfwat thetta nästan thylift werkslag; såsom wid slutet af then Helige Ansgarii lewernes beskrifning, then han på swenska öfversatt och ther wid således rimmar:

**Ty bedin för honom som detta skref
Och för honom som det uppå swenska wende,
Glömmen ey honom som Eder det sende,
Thet tigga the gern i Jesu Christi hedit
Och bedie så gärna för allom Eder.**

Erik är et gammalt swenskt namn, och är som Rudb: Act. Tom. 1. p. 753. skrifwer, sammanfatt af här, thet är frigssold och reka thet är regera; Betyder therföre Erik thet samma som frigssansörare och riksstyrare.

Elisif är thet samma som Elisabeth: således hete Ronung Harald Hårdrades Drottning i Norrige, af hwilken Elisif sin härkomst på möderne hafwer. Med then Christna Edran är thetta namnet i Norden inkommit ifrån the Hebreer. Här wid måste man sig ähva hindra at the gamla adeltiga släkter i Norden brukade intet kalla några adelsnamn förr än i sednare tider, så the började at namngifwas af thet som the förde i sina stöldemärken. Utan hafwer så warit i bruk, at åtskillja namnen ifrån hwarandra af någon annan personernas

nernas bestaffenhet, såsom Dygder, Ödygder, kropsens Wert, Skönhet, Styggghet, Klådebonadt, Alder, Konst, Bedriffter, Helighet, eller af något kropsens Lyte, som man kan läsa i alla sagor: om Aune hin gamla, Starklotter hin gamle, Olof then helige, Harald then hårdråde, Erik then wise, Magnus then blinde, Håkan then Ruldbrede, Almund then stemme, Biörn then frohendige &c: äfwen så är Elisif af sin adla härkomst och kropsens skönhet kallad Elisif then adla och sagra.

Herr Bengt i Warnemo. Warnemo war et Klostet thet Västovis skrifwer skola legat i Wermeland; men som hwarken orten eller ruderer ther af therstädes kunna wisas, håller man för wara thet bekanta Warnemo i Werstis stift, therest ännu är en marknadsplats, hafwandes Klostret thesammastädes warit af Fransiscaner orden, och äls så thetta Herr Bengt, ther han af thetta Klostret warit then förnämsta, Guardianus eller Gardiekn.

Grå gångare, hafwa gemenligen af the högre warit brukade i Norden, af hwad orsak och under hwilken bemärkelse vid: Act. Tom. 1. pag. 792.

Risbergs Klostet är belägt uti Edsbergs Sökn i Nerike och upbyggt af Ronung Swerker then andra, hwilken uti Historierna högeligen berömmes ther af, at han warit en gudfruktig Ronung, och upbyggt några kyrkor och Klostet i Sverige jämte Risberga, i hwilket hans Dotter warit första Abedisla; thet upbran af wäld 1546. Och som man af åtskilliga ännu befintliga gamla Pärmbref kan mycket om thetta Klostret skrifwa; ty wil man, at för thenna gången widlyfftheten undfly, låta thet bestå, tills wil Gud min Nerikes Beskrifning utkommer; så ock thetta Klostet utförligen blifwer ömskrifwit.

Till dödsdaga wara i Klostet, brukades nog medan Påswedoms met ännu påstod, och må man weta, at samliga gifwa sig i Klostet till den ändan, at läras och underwisas i lära och lefwerne, till hwilket ändamål Klostren egenteligen först inrättades; these ingingo sedan the till ähren kommo et ährligit Aeltenskap; andra iklädde sig Klostredräkten, med löfte at then samma aldrig aflägga; på hwilket sätt Grefwe Hindriks Syster af Holsten Groken Elisabeth ingick i Wadstena Klostet, så hon af Ronung Magnus Smel blef förackrad och efter förutgången

gången Aiktenflaps handel utsluten år 1362. Samma löffte hade Elisif ingåt, och såsom the Swenska af sielfwa början så i Heden som Christen tid warit mycket måhna, at hålla sina gjorde löfften, så höls för stor synd bryta thet löffte the med Gud ingingo, som man lengre fram i Elisifs wisa får se.

Wår Helige Fru Karin, som Biskop Nils i wisan nämner, är S:ta Catharina then Heliga Fru Brittas Dotter i Wadstena Kloster; hon kallas **helig**, intet för thet hon än af Påfwen war införd i Helgonens tahl, hwilket intet stebde, förr än under Påfwen Sixtus then fierde, utan emedan the som ändå förde et bekant heligt lefwerne blefwo helige kallade, såsom **then helige moder i Klosteret war, then Helige Urban etc.**

Thenna S:ta Catharina blef med sin Syster Ingeborg upptuckad hos Abedisan i Risberga Kloster, til thet hon begaf sig i Aiktenflap med then adla Herr Eghard, med hwilken hon lefde uti en beständig Jungfrudom. Sedan blef hon efter sin Mans död i Wadstena Kloster then första Abedisa af sin Moder Sanct Brittas orden. **Walto-vius** skrifwer, at hon affomnade år 1381.

Christi likamdag en rörlig fast hos the Påfwiſta med många Lectioner och widlyffrige Messar, firad på Torsdagen efter Hel. Tref. Söndag; afflaffad uti Konung Göstaf Ericksons tid, då then Evangeliska Låran infördes, återtoges då Konung Johans mæfording (Liturgia) blef wedertagen; men blef åter straxt med samma mæfording aflagd.

Then Tyska Konung Albrecht af Meſſenburg war då antagen til Swerikes Konung, emedan hans Moder war Hertig Eriks dotter, Konung Smels Syster.

Then långa Bernhart här omtalas hafwer wäl ägt stor gunst hos Konungen; men hafwer för thet öfriga intet warit af något synnerligt wärde, emedan hans namn, intet är wärdigt stättat nämnas uti Böckerna; likast synes, honom warit ibland the af Johanne Magna så kallade Romakarsöner, them Konung Albrecht utgat för sine styldeman, på thet the måtte stättas wärdige at ingå höga och förnåma Giftermål. Här om kan man läsa så många, som Konung Albrechts regements Historie skrifwit.

Then

Then mörcka skog war Kohlemord, som stitjer Nerike från Östergötland.

Thet löfte hon gjorde, war at dö i Klosteret, hwilket löfte es medan hon aldrig wille rygga, kunde icke Aiktenflap bewiljas med Bernhart. Then andra orsaken at thetta Giftermål intet kunde gå fort war hennes förnåma Släkt, emedan af gamla tider en ordning warit, at adla Släkter intet igenom Giftermål beblandade sig med the nedrigare. Sweriges gamla Lag förmålar wäl intet om thenna ordning, dock ser man, at the haft här på afseende, såsom man läser i Konungarnas Sigurds, Inges och Ostens Saga, om then Angelska Presten Rickard, hwilken blef af Konung Sigurd Haraldssons Morbroders Guttorm Gråbards Söner på Uplanden, Einar och Anders härkomne af gammal högboren Stamma, illa söndersturen och pinster, emedan the höllo honom mistänkt, som stulle han i löndom ingåt Aiktenflaps Förbund med theas Syster; thenna ordning är så wida af wår Lag bekräftad, at ingen frälse mindre ofrällesman må wid straff understå sig, olofligen och utom rätta Giftomans föregående samtycke sluta eller ingå Giftomål med en adelig Jungfru, hwar om widare kan ses åtskilliga Kongl. Stadgar och Förordningar, såsom Konung Gust: Adol: priv. för Ridderskapet och Adelen den 7 Maji 1622. Kongl. Maytts Förordning af den 7 Martii 1665. om olagligt Giftermål angående Ridderskapet och Adelen wid Riksdagen den 10. Dec. 1672. Hwad straff den Prestman gjort sig brotlig til som sådan olaga Wigrel förrättar ses af Kongl. Resol. den 10 Martii 1665, samt Kongl. Maytts Rytliks Ordning af år 1686, 15 Cap. 3. §.

Hennes Moder then rika Fru Anna af Norſka Gylleroten är. Then gamla Gylleroten war then förnåmsta Släkten i hela Norland, emedan then uprunnit af the namnkunnigste enwålds Konungar uti Norige. På sådana Fruer läser the hast anseende, som samanskrifwit Östgöta Biskops Chronika, då han om östgöta Fruer således skrifwer:

Metb höfwiska jomfruer ock gode quinnor

The nog woro för landsförstinnor.

Harald Gylle Konung öfwer Norige war then förste med thet namnet, och således släktens Stamfader. Konung Haralds Fader war

var Magnus Barfoot Konung öfwer Norige; Konung Magni Fader var Olof then stille, Konung öfwer Norige, Olofs Fader var Harald Hårdråde, Konung öfwer Norige, Konung Olof then Heliges halfbroder, hwars Fader war Konungen i Upland Sigurd Syr och Moderen Asta Kuhla, om hwilken berömliga Släkt tydeligen kan lasas i Heimskringlan. Öfwannande Konung Harald Gylle hade fyra Söner, Sigurdur, Inga, Osten och Magnus allesammans Konungar i Norige, utaf these utspribbes then namnkunniga Gyllefamilien, som the i Norige i många gamla wisor qwada om. Sådän är Elisifs Härkomst på Möderne.

Och jag theß Fader försanna min härkomst af Jarlarna här. Huru i Sverige fordom daga jämte Enwäldz Konungen uti Upsala regerade Tyllis Kongar, Sidskongar och Jarlar är af alla gamla Sagor nogsam bekant, och kan man i Östergötland några fylks kungskongar och Jarlar upräkna; Ibland hwilka in til Konung Albrechts tid Foleklungarna woro the sista, så af them the förnamsta Johan Pilippsön, Amund Sture och Johan Carlsson woro efter Konung Måns Ladulås befallning i Stockholm halsguggne, och kom så then stecten nästan aldeles på kneten; om Elisif war af samma stecte wet man litet, likast synes thet hennes Fader war then samma Erik Kettils son, hwilken förmales i Swenska Historien warit anse rare för the Swenska, som under Drottning Margareta stridde emot Konung Albrecht, emedan i thenna wisa står:

XXVIII. Hastigt kom bod fyr Kung Albrecht

At feigd kom på Swea land,

Deth walte then adli Stolz Elisifs stect

Som upsagt sitt trohets band.

XXIX. Kung Albrecht swa vordelika swor

Han skulle hennes frendar betala,

Swa snarlita han til Falkping för

At föra krig emot them alla.

XXX. Then rika Drottning Margareta hon swara

Swä brott,

Hon wille them alla förswara.

Så

Så satte han henne på gångare grå, som sadlad och sölfs spender står; För Fruentimbret war i Sverige wanligit fordomdags at rida; nyttan ther af har bringat then namnkunniga Herren Urban Hierne, at skrifwa uti underrättelsen för them, som bruka Medvi brun: Den tiden i Sverige seder war at rida, och en då såg flere sadlade hästar än Wagnar, hörde man aldrig så mycket af Skidbrugg och Glusachtigheter, som sedan lättian och en ond maner och mode har bracht til den förmyckna commoditeten at sitta i wagnen: derföre är Pälerna, Cossacerne och en stor del af Ryssarne mycket friskare, wigare och hurtigare til kroppen än wi, som inter mycket gå, utan sitta och rulla i våra wagnar. Huru Fruentimbrets hästar woro beprydda då the på them ridit, wita nar then gamla danska wisan om FrokenRechisa, som Konung Erik's Gemäl blifwa skulle:

Sadel af Sölf och längan stangemile

Där mäd plågar swänsta Jungfrur rida,

Och det hafwer warit gammal sed,

Så lenge wi lefwa wi blifwa där wed;

Våra sköldemör boro för sig then pris,

Som redo i krig efter fordom wis.

När Drottning Christina hölt sit intog i staden Rom hafwer hon ridit på en hwit Häst, hwar öfwer sig alla åskådare synnerligen förundradt, för det at slitt ridande warit orwanligit för Fruentimbret uti Rom.

Urban VII. bör så Urban VI. emedan han war Påfwe i Rom, när Konung Albrecht regerade uti Sverige.

Hastigt kom bod för Konung Albrecht, at feid kom på Swea land, thet walse then adla Scoles Elisifs släcte, som upsagt sitt trohets band. Här tillänna gifwes rättä orsaken til det blodiga Kriget, som war emellan Konung Albrecht och Drottning Margareta; hwar med afwen öfwerensslamma the mätta swenska Historier, som somåla, thetta Kriget hafwa sit uhsprung af swenska Adels förtroel, som

Om Konung Albrect tilwaga kom, at han sina Landymän Tyskarna förordnade til the yppersta ämbeten; hwilka Tyska Män, ändock the til Släkt och Härkomst gansta ringa woro, gaf likwäl Konungen them ut för sina Skyldemän och med the ablaste släkter i Norden förbant igenom gifftomåls handel. Hwar öfwer Adelen förbittrad sökte tillsnelt hos Drottning Margareta uti Norge; Hwilken med Krig angriper Konung Albrect, öfwerwinner honom och fångslarn, och igenom thenna Seger förbinder the tre stora Nordiska Riken Sverige, Norge och Dannemarf.

Sättebröder kallade sig en sammangaddad hop af Tyskt folck i Stockholm, emedan the alla brukade hattar af enahanda form, these togo sig före at under Alf Grefwerads anförande öfwa ett förskrefligt och Tyranniskt släktande på the Swenska Borgare i Stockholm, woro först 170 til antalet; men öfades sedan til en gansta ansenlig flara; och föröfwade mycket Ochrefligt öfwerwäld.

Wifby Kloster. Uti Wifby på Gottland woro fem Klöster 1. Cænobium S:t Jacobi. 2. S:t Bernhardi. 3. S:t Catharinæ. 4. Fratrum minorum hwilket Jfwar Axelsson på nytt upbygde til åhr 1443; men förstördes sedan af Lybeckerna. 5. Cænobi Dominicanorum seu prædicatorum.

Biskop Nils i Liontiopung war ther hos, utan twifwel, at tillse om Församlingens tilstånd, samt efter Gottlands förefrefne Kyrkostadga med 12 sina Män hwart tredie åhr, kring landet fara at Kyrkio och Altarewifsel förätta; samt sina inkomster af Prestomen och Allmogen uphämta, emedan Gottland låg under Linköpings Bifpen til åhr 1527, då Biskop Brasl gjorde thenna resan sidsta gången, hwar efter Gottland hafte sina egna Superintendenter in til thenna dag.

Jag Biskop Nils är samma Man som detta skref och hörd. War Sanctus Nicolaus Episcopus Lincopensis, hwilkens lefwerne står uti Wastovii viti aqvilonia, Monum vet. Eccl. pag. 109. och 125, war född i Scheninge och blef ifrån Archi-Diaconus Episcopus Lincopensis, war then samma, som banlyste Konung Albrect i Swerige och Konung Måns i Norge; han har wärdat sig mycket om Helgonens Ahra, och theföre förswenskat Ansgarii lefwerne Beskrifning, sam-

sammanskrifwit S:æ Annæ Mariæ Moders lefwerne, sammaledes och S. Brittis lefwerne och revelationes, utgifwit öfwen Moralia Gregorii, skrifwit också en Bok De jure canonico & dictis Patrum, **Switbot** kallad, hwar til thenna skrift om Elisabetha virg. Risbergensi kommer, honom tillägges af Papisterne spådoms andan; förmåles hafwa giordt, Mirakel och Underwärd, och är theföre af Påfwen canonicerad, sedan åhr 1416 ther om blifwit ansökning giord uti concilio Constantiensli.

Laurentius Andrea war en Fransiskaner Munk kan intet wara then samma, som sedan blef Archidiaconus uti Strengnäs, och omwänd til then Evangeliska Låran af Olavo Petri Nericio, och lefwat 1520, som war Reformations tiden; emedan thet ey finnes anteknat at Munckarne mycket mindre Figgarmunckarne, then tiden intogos wid Domecapiteln til canonicater eller några prælaturer; Ho han då war rit til Att och Börd, wet man theföre intet: men hurudan han war til Tro och Lära, röjes noggsamt af thenna Påfwisla bönen: *Orat pro nobis etc.* Huru litet öfwen thenna hans willofamma bön uträtade, betyga noggsamt the Swenska Kyrckio-Historierne ifrån åhr 1520, då Muncken thenna Historiska Wisan affskrifwit; ty rätt då war then tiden, uppå hwilken Swea och Göta Riken kommo hos Gud i then nådiga åtanckan, at thet Påfwisla mörekret wardt fördrifwit igenom the Ewenne dråpeliga Andans Redskap, Brödersna af Neriket Olavus och Laurentius Petri.

